

Školní program proti šikanování

ZŠ Sulice, příspěvkové organizace

Školní 343, 251 68 Sulice – Želivec

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ŠKOLE

Název a adresa školy, pro kterou platí tento dokument	Základní škola Sulice, příspěvková organizace, Školní 343, 252 42 Sulice – Želivec
Webové stránky školy	www.zssulice.cz
Jméno a příjmení ředitele	Mgr. Josef Kabele
Telefon na ředitele	702 129 127
Email na ředitele	reditel@zssulice.cz

Jméno a příjmení školního metodika prevence	Ing. Linda Kůstková
Telefon na ŠMP	603 400 149
Email na ŠMP	kustkova@zssulice.cz
Konzultační hodiny	čtvrtek 14 – 15 (po předchozí domluvě), jinak kdykoli dle aktuální potřeby

Jméno a příjmení výchovného poradce	Mgr. Jana Čermáková
Telefon na VP	606 483 419
Email na VP	cermakova@zssulice.cz
Konzultační hodiny	pondělí 15 – 16 (po předchozí domluvě), denně 6 – 7, jinak kdykoli dle aktuální potřeby

Platnost ode dne:	1. září 2022
Schválil:	Mgr. Josef Kabele, ředitel školy

Dokument je zpracován dle Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016).

1 ÚVOD

Program proti šikanování je nedílnou součástí Minimálního preventivního programu školy a Školní preventivní strategie. Školní program proti šikanování je nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou. Program proti šikanování má přispívat k vytváření bezpečného prostoru, respektujícího a vstřícného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy pro případ řešení šikanování. Je určen pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy a stejně tak žákům a jejich rodičům. Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.

Školní program proti šikanování vychází z následujících dokumentů:

- Metodické doporučení k prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č.j. 21291/2010-28
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019–2027 (dokument MŠMT)

2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY

Agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

2.1 Podoby šikany

Přímá šikana

Může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana

Má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná

nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Kyberšikana

Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

3 ZMAPOVÁNÍ SITUACE

Škola má zpracován Minimální preventivní program, který klade důraz na eliminaci výskytu sociálně patologických jevů. Dlouhodobě poskytuje žákům na prvním a druhém stupni kontinuální dlouhodobý preventivní program, který je v souladu s RVP. Na škole působí školní metodik prevence, který tvoří s společně s kolegy MPP, realizuje aktivity zaměřené na prevenci rizikového chování. Ve spolupráci s třídními učiteli napomáhá vytvářet příznivé klima, vyhledává žáky s rizikem či projevy patologického chování. Na žádost může provádět orientační šetření ve třídách nebo zajišťuje externího odborníka. Poskytuje poradenské služby žákům a jejich zákonným zástupcům. Spolupracuje s odbornými pracovišti a oblastním metodikem prevence. Shromažďuje odborné zprávy, dokumentaci souvisejícími se ŠPP.

4 MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU

Pedagogičtí pracovníci si uvědomují důležitost prevence a znají postupy řešení při zjištění problémů. Na poradách jsou průběžně seznamováni s aktivitami Minimálního preventivního programu školy, poznatky získané na seminářích, spolupracují s výchovným poradcem a metodikem prevence. Jsou si vědomi, že chceme-li vytvořit ve škole bezpečné prostředí, ve kterém budou spokojeni žáci i pedagogové, má prevence i důsledné řešení případných problémů nezastupitelné místo v jejich práci.

Důležité je v této oblasti vzdělávání pedagogů, odborně připravit pedagogy školy na práci s třídními kolektivy, odhalování příčin vzniku šikany a šikany ve všech jejích formách nebo případné odhalování dalších nežádoucích jevů objevujících se uvnitř třídních kolektivů. Pedagogové by se měli naučit správně postupovat a řešit vzniklé problémy, orientovat se v současných metodách vedoucích k minimalizaci šikany, ale také v legislativě a obracet se na odborníky.

5 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

V rámci školního poradenského pracoviště jsou nabízeny služby, v rámci kterých jsou poskytovány individuální i skupinové služby žákům, pedagogům a zákonným zástupcům: činnost ředitele a zástupce školy, činnost školního metodika prevence, činnost výchovného poradce.

Užší realizační tým ŠPP

Ředitel školy	Mgr. Josef Kabele
Výchovná poradkyně, zástupkyně ředitele školy	Mgr. Jana Čermáková
Školní metodička prevence rizikového chování	Ing. Linda Kůstková

6 BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ VE ŠKOLE, PREVENCE A SPOLEČNÝ POSTUP ŘEŠENÍ ŠIKANY

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele, která je zmíněná na konci kapitoly.

Všichni pedagogičtí pracovníci školy při svém kontaktu s žáky při vyučovacích hodinách i mimo ně, v areálu školy a na mimoškolních akcích sledují chování žáků vůči sobě navzájem, ve vztahu k žákům zachovávají profesionální přístup. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat všem znakům šikanování. Třídní učitel je v pravidelném kontaktu s žáky třídy, zajímá se o problémy žáků a o jejich vzájemné vztahy. V případě výskytu konfliktů se pokouší zjistit jejich příčinu a zamezit dalšímu rozvoji.

V případě podezření na výskyt šikany nebo chování, ze kterého by se mohla šikana vyvinout, neprodleně každý z pedagogů o věci informuje třídního učitele.

Třídní učitel ihned informuje metodika prevence nebo výchovného poradce a upozorní na problém všechny pedagogy, kteří se třídou pravidelně pracují, požádá je o spolupráci při sledování třídy.

Třídní učitel se ve spolupráci s metodikem prevence, výchovným poradcem pokusí získat více informací o vývoji vztahů mezi žáky třídy. Žádný z pedagogů žáky nebude předem v této věci kontaktovat ani provádět vyšetřování. O situaci je nutné vždy informovat ředitele školy.

Specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany je pověřeno Školní poradenské pracoviště a jeho pracovníci. Tito pracovníci disponují kompetencemi k řešení počáteční šikany a k vyhodnocování potřeb školy k pokročilé šikaně.

Při potvrzení podezření na výskyt šikany metodik prevence nebo výchovný poradce s vedením školy provedou hlubší vyšetření situace. Při šetření postupují podle doporučených metod. Škola může požádat o externí spolupráci zejména při šetření pokročilé šikany.

Pravidla chování jsou specifikována ve Školním řádu, a to včetně pravidel pro používání mobilních telefonů.

Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), viz Minimální preventivní program.

6.1 Základní postup v šetření školní šikany.

Škola musí nejprve posoudit závažnost šikany a zvážit, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit nebo zda-li zažádá o pomoc zvenčí. Dojde-li k závažnému případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), vedení školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Vedení školy oznámí OSPOD skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.

6.1.1 Situace, které zvládne škola sama – počáteční šikana.

Doporučený postup probíhá v těchto krocích:

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny; stanovení formy šikany.
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi. Při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Rozhovor je nutné písemně zaznamenat a opatřit podpisy zúčastněných.
3. Nalezení vhodných svědků. Je vhodné vytipovat členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat. Pohovor s nimi opět písemně zaznamenat a opatřit podpisy.
4. Ochrana oběti. O skutečnosti taktně informovat vyučující, kteří budou vyučovat ve třídě, kde je podezření na šikanu. Vyučující zajistí, aby nebylo oběti dále ubližováno.
5. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky. Zásadní chybou je konfrontace obětí a agresorů; nepřipustné je společné vyšetřování agresorů a svědků.
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovorů. Rozhovory je nutné písemně zaznamenat a opatřit podpisy zúčastněných. Při vedení rozhovoru se zúčastněnými je třeba vědět na co se zeptat a jak. Pracujeme s neverbálními technikami (pohled do očí, tělesná blízkost,..). Rozhovor s obětí je nutné vést velmi citlivě a laskavě. Důležité je, aby dítě pocítilo naprostou důvěru v nás. Rozhovory vedeme tak, aby ostatní nevěděli, že vyšetřování probíhá.
 - a. Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory, směřuje k metodě usmíření.
 - b. Rozhovor s agresory, směřuje k metodě vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
7. Realizace vhodné metody (usmíření, nátlak). Ke každému případu přistupujeme individuálně. Popsané kroky nelze časově vymezit. Je nutné, aby učitel postupoval citlivě a nezanedbal důležité momenty.
8. Třídnická hodina (efekt metody usmíření, oznámení výchovných opatření)
9. Rozhovor s rodiči oběti
10. Třídní schůzka
11. Práce s celou třídou.

Pokud se vyšetřováním prokáže výskyt šikany v třídním kolektivu, je nutná důsledná ochrana oběti, popř. obětí, informování třídy o výsledcích vyšetřování včetně dalšího postupu a kázeňských opatření pro agresory. S výsledky vyšetřování jsou vedením školy seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci. Informace třídy předá vedení školy ve spolupráci s výchovným poradcem a třídním učitelem, ochranu oběti a sledování třídy zajistí všichni pedagogičtí pracovníci, ale i ostatní pracovníci školy.

Metodik prevence ve spolupráci s třídním učitelem, popř. vedením školy informuje o výsledcích vyšetřování a dalším postupu zákonné zástupce agresora (agresorů), ale také zákonné zástupce oběti.

O jednotlivých krocích je učiněn písemný záznam.

Stupeň udělených kázeňských / výchovných opatření a další postup školy se řídí Školním řádem.

6.1.2 Vyšetřování šikany – spolupráce s externím odborníkem

Při výskytu komplikované počáteční šikany, při výskytu obyčejné pokročilé šikany, dále při řešení komplikované pokročilé šikany (tzv. lynčování). Škola kontaktuje například organizaci, se kterou spolupracuje při dlouhodobé prevenci, nebo se kterou spolupracuje při práci se třídou, případně na doporučení jiných škol.

Dojde-li k závažnému případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, vedení školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR a OSPOD. Spolupráce s odborníky a Policií ČR.

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- 1) v resortu školství (s PPP, středisky výchovné péče, speciálními pedagogickými centry);
- 2) v resortu zdravotnictví (s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči vč. individuální a rodinné terapie);
- 3) v resortu sociální péče (s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence, OSPOD);
- 4) Policie ČR (při závažném projevu šikany).

6.1.3 Postup v případě vyšetřování kyberšikany¹

V případě zjištění kyberšikany nebo podezření na kyberšikanu je nutné zjistit všechny skutečnosti související s útokem. A to i útoky staršího data, které byly nebo mohly být zjištěné ve škole. Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Jedná se o zneužití IT, zejména mobilů a internetu k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost. Postupuje se obdobně jako u šikany, níže je uvedeno doplnění.

1. Je potřeba zjistit agresora/y útoku a důkladně vyšetřit všechny souvislosti.
2. Pedagogický pracovník zajistí všechny dostupné důkazy kyberšikany (obrázky – print screen, emaily, chaty, fotografie, nahrávky,...). Pohovor s obětí a s případnými svědky je veden tak, aby bylo zajištěno bezpečí. Nekonfrontuje se oběť a agresor. Při závažnější kyberšikaně je vhodné zajistit oběti pomoc psychologa, škola může požádat o spolupráci externího odborníka. S případem jsou seznámeni zákonní zástupci oběti.
3. Po shromáždění důkazů následuje rozhovor s agresorem, je mu sdělen závěr šetření a následné kázeňské řešení. Škola informuje zákonné zástupce agresora na výchovné komisi. U závažné formy kyberšikany je informována Policie ČR.
4. Informovat zákonné zástupce oběti, ale i agresora; nabídnout jim kam se mají obrátit, pokud budou potřebovat pomoc při vyhledání řešení;
5. Požadovat od všech zainteresovaných konečné řešení.

6.2 Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní problém, který se týká všech členů školy. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel. U šikany zaměřené na učitele dochází k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane

¹ *Problematice kyberšikany se věnuje Příloha č. 7 – Kyberšikana Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)*

do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu pedagoga. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou. Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

6.2.1 Postup při řešení šikany zaměřené na učitele

1. Rozhovor s obětí - v soukromí.
2. Nalezení svědků - kdo na šikanu upozornil; učitelé, žáci - rozhovory - vše písemně.
3. Rozhovor s agresorem - rozhovoru se účastní ŠMP, VP (případně oba, výchovná komise).
4. Schůzka vedení školy, ŠMP, VP, TU – učinit rozhodnutí o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě).
5. Informovat pedagogický sbor na mimořádné schůzce.
6. Schůzka s rodiči agresorů - seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci - o průběhu sepsat zápis.
7. TU ve spolupráci s VP, ŠMP, vedením školy vše projedná s třídou, proběhne nastavení jasných pravidel v rámci rolí žák x učitel.
8. Oběť v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc.
9. Pokud je situace opravdu závažná, může dojít k výměně vyučujících (zamezení přímého kontaktu oběti s agresory).
10. Ve třídě, kde k popsané situaci došlo, proběhne speciální intervenční program pro žáky.
11. Třída jako celek je pod neustálým dohledem - situace zde a další vývoj je sledován.

6.2.2 Prevence šikany zaměřené na učitele

Škola klade důraz na přátelskou atmosféru a dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů. Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci. Na problémy pedagog není sám, důležitá je podpora kolegů a spolupráce se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy. Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních.

6.3 Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus, homofonie

Při závažných projevech výše uvedených jevů je nutné vyrozumět rodiče, a to při opakovaných verbálních či vizuálních projevech s možným extremistickým podtextem či v případě odůvodněného podezření na účast žáka v extremistické partě a v případě užití násilí s extremistickým, rasistickým, xenofobiím nebo antisemitickým podtextem. Policii ČR vyrozumět v případě podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost (např. opakované rasistické verbální výpady se závažnými dopady na psychiku terčů takových výpadů).

7 PRIMÁRNÍ PREVENCE

Primární prevence probíhá ve výuce, ve školních i mimoškolních programech. Škola má zpracován Školní řád, se kterým jsou každoročně žáci seznámeni a který je představen na úvodních třídních schůzkách také rodičům. Primární prevence je obsažena v dokumentu Minimální preventivní program. Škola se kontinuálně zabývá primární prevencí v jednotlivých ročnících. Škola bude vždy využívat preventivních opatření tak, aby se zabránilo i náznakům šikany. Při včasné podchycení šikany je velká šance na zvládnutí situace. Využit se dají třídnické hodiny, komunikace s dětmi během přestávek, podnikání společných akcí apod. Cílem je rozvíjet pozitivní vztahy mezi žáky, vést je k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání. Snažíme se dodržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy. V kritických situacích dáváme jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze jej tolerovat. Učitelství sbor nevystupuje lhostejně k projevům agresivity. Prevence s využitím vzájemné komunikace:

Primární prevence v třídnických hodinách

Prevence probíhá zejména v třídnických hodinách, jejichž cílem je primárně podpora zdravých vztahů, pozitivní atmosféry, budování důvěry mezi žáky a třídním učitelem. Třídní učitel sleduje vztahy ve třídě a podílí se na jejich rozvoji. TU vysvětluje, co je a co není šikana, co je a co není „bonzování“, jak se zastat oběti, jak a kdy vyhledat pomoc dospělého.

Primární prevence ve výuce

Prevence probíhá také při výuce. Učitelé vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí ve třídách. Netolerují u žáků hrubé, vulgární, agresivní a nezdvořilé chování. Vedou žáky k jednání s úctou a respektem se všemi, bez rozdílu rasy, náboženství, kultury a sociálního zázemí. Kladou důraz na slušné chování a vzájemnou pomoc, motivují ostatní, aby se takové chování stalo normou. Vytvářejí spolu se žáky pravidla chování ve třídním kolektivu. Podle možnosti svého předmětu zařazují do výuky prvky o bezpečném chování, rozvíjí pozitivní vztahy. Součástí prevence je rozvoj v oblasti zdravého životního stylu (prvouka, výchova ke zdraví, tělesná výchova), v oblasti společenskovední a sociálně právní (vlastivěda, dějepis, výchova k občanství), v oblasti přírodovědné (prvouka, přírodověda, přírodopis, chemie). Témata prevence rizikového chování včetně problematiky agresivního chování, šikany a kyberšikany jsou zapracována do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou převážně využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci rizikových jevů (člověk a jeho svět – prvouka, výchova k občanství, výchova ke zdraví, informační a komunikační technologie, tělesná, výtvarná výchova). Povinností všech pedagogů je vytvářet bezpečné vztahy mezi dětmi a eliminovat aktivity, které podporují rizikové chování a zvyšují napětí. Ve výuce podporujeme práci ve skupinách, vzájemnou komunikaci mezi žáky. Dobré je využívat besedy ve výchovných předmětech a spolupracovat s externí pracovníky.

Při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina) pedagogové zajišťují dozor. V rámci smysluplného vyplnění volného času škola umožňuje žákům navštěvovat kroužky, které organizuje škola. Klademe důraz na rozvoj pozitivních mezilidských vztahů a vzájemný respekt, dodržování zásad slušného chování. Na mimoškolních akcích se žáci řídí pravidly a platí dodržování Školního řádu.

8 SPOLUPRÁCE S RODIČI, JEJICH ODPOVĚDNOST, KOMUNIKACE SE ŠKOLOU

Rodiče jsou seznámeni se základními dokumenty školy formou webových stránek. V průběhu školního

roku se konají třídní schůzky, na kterých jsou rodiče seznámeni s pracovníky školy, včetně pracovníky Školního poradenského pracoviště, podrobně jsou jim představeny webové stránky školy včetně dalších dokumentů. V průběhu školního roku se konají na 1. stupni konzultace formou tripartit, na 2. stupni dle dohody s TU také doporučujeme rodičům, aby se účastnili konzultací také žáci. Pravidelně vychází školní časopis Suličnick. V souladu s platnou legislativou škola žádá rodiče o informovaný souhlas s poskytováním poradenských služeb.

Při podezření na šikanování žáka je nezbytná spolupráce jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Zákonní zástupci mají možnost kdykoli využít služeb školního poradenského pracoviště a konzultovat včas své podezření, podílet se na jeho řešení, případně také přijmout pomoc s řešením následků. V průběhu vyšetřování nebo bezprostředně po skončení jsou prokazatelně seznámeni zákonní zástupci žáků se situací (sepsán záznam pohovoru s rodiči). Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci i na taktický přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Prostřednictvím webových stránek, případně komunikačního kanálu Bakaláři jsou rodiče seznamováni s aktuální nabídkou a účastí jednotlivých tříd v preventivních programech zaměřených na vztahy a klima ve třídě. Rodiče se mohou účastnit besed, které pro ně škola realizuje. Podporujeme učitele v navázání důvěry mezi učitelem a rodičem a aktivní spolupráci při řešení problémů.

9 VZTAHY S OKOLNÍMI ŠKOLAMI

V rámci spolupráce okolních škol v oblasti prevence a řešení šikany je nutné zajistit průběžnou komunikaci mezi okolními školami. Tuto podmínku splňujeme díky zapojení školy do Učící se sítě ředitelů ZŠ v rámci ORP Říčany. Ředitel, případně jeho zástupci účastní schůzek s řediteli okolních škol, na kterých sdílí své zkušenosti a předávají si informace o postupu prevence sociálně patologických jevů včetně šikany. V případě, že školy již mají zkušenosti s řešením šikany, tyto poznatky mezi sebou sdílí.

10 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ŠKOLY

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- 1) Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
- 2) Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). V případě

šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

3) OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce.

4) Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální 12 policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyzoomění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

11 TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY

V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.

Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo

zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

Trestní odpovědnost ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekážení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsanych trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

12 EVALUACE

Vyhodnocení je realizováno především diskuzí, sdílením mezi pedagogy, komunikací a zpětnou vazbou od dětí. Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové, kteří v konkrétní třídě vyučují. Evaluace se vztahuje na celý Minimální preventivní program a písemná forma vyhodnocení je součástí Výroční zprávy o činnosti školy za daný školní rok.

13 PŘÍLOHA - STADIA ŠIKANOVÁNÍ

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Bud' jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

(Kolář, 2011)